

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้แม่น้ำระหว่างประเทศ ข้อตกลงความร่วมมือในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงที่ยั่งยืน และตามหลักกฎหมายภายในของประเทศไทย โดยนำโครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง - แม่น้ำโขง ซึ่งเป็นโครงการร่วมกันระหว่างประเทศจีน ไทย เมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากโครงการดังกล่าวมีเสียงคัดค้านจากประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เห็นว่าในการดำเนินโครงการจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในลุ่มแม่น้ำโขงและประเด็นสำคัญ คือ รัฐไม่ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบและประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการตามสิทธิที่กฎหมายรองรับไว้

ผลจากการศึกษาพบว่าตามหลักกฎหมายของประเทศไทยได้บัญญัติให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 แต่จากการศึกษาข้อเท็จจริงของโครงการแล้วกลับพบว่าบริเวณที่จะทำการระเบิด คือ แก่งคอนผีหลงซึ่งเป็นแก่งสุดท้ายของโครงการที่ประชาชนคัดค้านไม่ให้เกิดการระเบิดและเป็นจุดที่ทำให้โครงการดังกล่าวต้องหยุดลงนั้นอยู่ในเขตแดนของ สปป.ลาว ทั้งหมด ตามสนธิสัญญาระหว่างสยามและฝรั่งเศส จึงทำให้ไม่อาจนำหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักกฎหมายภายในประเทศดังกล่าวไปบังคับใช้นอกราชอาณาจักรได้ เป็นผลให้รัฐสามารถตัดสินใจดำเนินโครงการดังกล่าวได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายภายใน

นอกจากนี้ ยังพบว่าตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้แม่น้ำระหว่างประเทศ และข้อตกลงความร่วมมือในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงที่ยั่งยืนไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในลุ่มแม่น้ำโขงแต่อย่างใด ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการพิจารณาโครงการของประชาชน อีกทั้งในปัจจุบันมีโครงการอีกหลายโครงการในแม่น้ำโขงที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในแม่น้ำโขงไม่มากนักน้อย จึงเห็นว่าประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 6 ประเทศ ควรจะมีการทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อรองรับสิทธิของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำโขงด้วยตามแนวความคิดในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมร่วมกับรัฐ โดยนำเอาหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีสิ่งแวดล้อม ค.ศ.1998 มาเป็นแนวทาง

ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินโครงการระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในกลุ่มแม่น้ำโขง มีรูปแบบ วิธีการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) เพิ่มเติมหน้าที่ก่อนการดำเนินโครงการระหว่างประเทศในหลักกฎหมายว่าด้วยการใช้แม่น้ำระหว่างประเทศและในข้อตกลงในการพัฒนากลุ่มแม่น้ำโขงที่ยั่งยืนว่าจะต้องมีการแจ้งข้อมูลของโครงการให้ประชาชนของรัฐที่อาจได้รับผลกระทบทราบด้วย รวมทั้งจะต้องมีทบทวนญัตติให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและนำข้อความเห็นมาพิจารณาด้วย

(2) ควรผลักดันให้ประเทศจีนและเมียนมาร์เข้ามาเป็นภาคีของข้อตกลงความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มแม่น้ำโขงที่ยั่งยืนนี้

(3) ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 6 ประเทศ ควรจะทำความตกลงร่วมกันเพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มแม่น้ำโขง โดยในข้อตกลงดังกล่าวควรมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 3.1 มีหลักการการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสิ่งแวดล้อม
- 3.2 มีหลักการการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 3.3 มีหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีสิ่งแวดล้อม